

Впроваджуючи інформаційно-комунікаційні технології в практику роботи, поділяємо думку М.Реріха: «Ніякі каталоги, ніякі описи не замінять бібліотекаря. Любляче слово та досвідчена рука здійснюють справжнє диво просвітництва». Особливо це стосується шкільних бібліотек, які працюють з читачами різних вікових груп.

Література

1. Амеліна Є. Інноваційні послуги сучасних українських бібліотек //Бібліотечна планета.- 2012.- № 1.- С. 14-19
2. Впровадження інформаційних технологій у практику шкільних бібліотек області: збірник/ КВНЗ «Херсонська академія неперервної освіти» Херсонської обласної ради; Херсонська обласна бібліотека для дітей; Попова Н.В. Єжова Т.М..- Херсон, 2012.- 28 с.
3. Григоряк О. Формування культури проектної діяльності: перешкоди та шляхи їх усунення// Виховна робота в школі.- 2013.- № 8.- С. 50-52
4. Єрмолова О.В. Інноваційні технології в роботі шкільних бібліотек// Шкільний бібліотекар.- 2012.- № 10.- С. 2-10
5. Омельяненко Л.І. Шкільна бібліотека – інформаційний центр навчального закладу // Шкільний бібліотекар.- 2016.- № 7.- С. 5-7
6. Авельєва З.Й. Програма розвитку бібліотечно-інформаційного центру // Шкільний бібліотекар.- 2012.- № 7.- С. 11-13
7. Шкільний бібліотечно-інформаційний центр: Теорія і практика: Науково-методичний посібник/ ред.. Матвійчук О.Є.- К.:КМПУ ім.. Б.Грінченка, 2007.- 209 с.
8. 8.Електронна шкільна бібліотека. Режим доступу: <http://your/library.pbworks.com/>
9. 9. Шкільні бібліотеки // Library.ru: довідково-інформаційний портал. Режим доступу: <http://www.library.ru/3/biblio.net>

Морін О. Л., м. Київ

РЕЗУЛЬТАТИ ЕКСПЕРИМЕНТУ З ФОРМУВАННЯ В МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ЦІННІСНОГО СТАВЛЕННЯ ДО ПРАЦІ У ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ НАВЧАЛЬНИХ ПРЕДМЕТІВ

У доповіді стисло розкриваються результати проведеного у звітному році формувального етапу дослідження за індивідуальною темою, присвяченого експериментальній перевірці ефективності впровадження в освітню практику визначених змісту, форм та методів трудового виховання молодших школярів у процесі вивчення навчальних предметів.

В умовах інтеграції України до європейського освітнього простору стратегічним пріоритетом розвитку освітньої галузі є орієнтація на глобальні гуманістичні цінності як стратегічного ресурсу розвитку країни. Зміна

освітніх парадигм, практична реалізація концепції «Нова українська школа», особливо помітна на початковій ланці освіти. Це сприяє активному втіленню у виховну практику нових ідей, спонукає до позитивних перетворень, до оновлення змісту освітнього процесу на засадах дитиноцентризму, якому притаманне наближення до особистісних потреб, інтересів і здібностей молодших школярів, набуття ними таких знань, умінь та ставлень, які вони можуть використовувати для безпосереднього вирішення широкого кола практичних завдань. Означене актуалізує проблему формування в молодших школярів ціннісного ставлення до праці.

На протязі 2017-2019 рр. лабораторією трудового виховання досліджувалася тема, присвячена розгляду аспектів трудового виховання молодших школярів в умовах реформування початкової освіти. Складовою частиною означеної комплексної теми є індивідуальна, присвячена дослідженню змісту, форм та методів трудового виховання молодших школярів у процесі вивчення навчальних предметів.

Доповідь присвячено розкриттю результатів, отриманих на протязі 2018 р. під час проведення формувального експерименту за індивідуальною темою.

Теоретичну основу дослідно-експериментального етапу дослідження складають праці, у яких, в першу чергу, розглядаються аспекти виховання ціннісного ставлення (К. Абульханова-Славська, І. Бех, Б. Братусь, М. Грашкова, О. Здравомислов, О. Киричук, О. Кононко, О. Кривов'яз, О. Леонтєв, Є. Мілерян, Г. Пустовіт, О. Сухомлинська, Д. Фельдштейн, І. Чесноковата, Г. Щукіна, В. Ядов, та ін.); виховання ціннісного ставлення до праці (Ю. Белов, О. Биковська, А. Вихрущ, Н. Калініченко, Я. Кепша, В. Коблик, Ю. Коломієць, І. Косик, В. Марущак, І. Матюша, Б. Мельнеченко, В. Назаренко, Л. Оршанський, С. Павх, А. Пашинський, А. Рацул, Ф. Рискін, М. Рябухін, В. Савченко, В. Салієнко, Н. Слюсаренко, А. Терещук, І. Ткаченка, Ю. Туранов, Н. Шевченко, В. Шутяк та ін.); формування готовності учнів до праці (В. Поляков, Д. Тхоржевський, Є. Фрейкман,

Л. Фріман та ін); мотивація трудової діяльності (О. Бодальов, І. Божович, Є. Верещак, В. Войтко, Ф. Івашенко, О. Кривов'яз, В. Котирло, В. Мерлін, В. Моляко, Ю. Польцин, В. М'ясищев, Л. Сапожнікова, М. Савчин, С. Рубінштейн та ін.); безпосередньо трудового виховання учнів (Є. Верещак, В. Войтко, Л. Гуцан, Д. Закатнов, О. Коберник, М. Левківський, Г. Левченко, В. Мадзігон, В. Мачуський, З. Охріменко, В. Сидоренко, М. Тименко, Д. Тхоржевський та ін.).

Формувальний експеримент було побудовано на основі сучасних вимог до педагогічних досліджень, закладених у роботах І. Волощука, С. Гончаренко, Т. Кристопчук, В. Мадзігона, С. Сисоєвої [2; 4; 5].

У формувальному експерименті брали участь 290 учнів експериментальних закладів (контрольна група 144 учня, експериментальна група 146 учнів). У експериментальних групах діяли ті експериментальні фактори, які не застосовувалося у контрольних. За іншими параметрами умови були тотожні.

Ми спиралися на результати попередніх етапів дослідження під час проведення яких було з'ясовано, що з метою забезпечення трудового виховання молодших школярів у процесі вивчення навчальних предметів, зміст трудового виховання має забезпечувати включення учнів у різноманітну освітню діяльність у поєднанні з керованими виховними впливами на них, а безпосередньо сам зміст, має ґрунтуватися на розвиваючій цінності навчального матеріалу кожної предметної галузі.

Було визначено форми освітньої діяльності молодших школярів, що стимулюють процес трудового виховання у процесі вивчення навчальних предметів (допомога вчителям у підготовці інформаційного і наочного матеріалів до уроків; пошук необхідної інформації у відповідній літературі та у мережі Інтернет; створення нових візуальних та аудіальних матеріалів ілюстративного характеру; робота над проектними задачами; участь у організації та проведенні предметних тижнів) та розкрито методи, які при цьому має бути застосовано (методи формування свідомості особистості;

Сучасний виховний процес: сутність та інноваційний потенціал

методи організації діяльності і формування досвіду суспільної поведінки; методи стимулювання поведінки і діяльності).

В процесі формувального експерименту, розгорталася певна система заходів, які в загальній формі визначали послідовність впровадження у виховну практику означених вище змісту, форм та методів трудового виховання молодших школярів у процесі вивчення навчальних предметів, які і виступали як експериментальні фактори. Система зокрема містила вимоги, що визначали відповідним чином організовану діяльність педагогів (проектувальну, організаційну, стимулюючу та аналітичну), заходи з інтеграції елементів трудового виховання у зміст усіх предметних галузей та певне упорядкування виховних впливів.

Варто зазначити, загальною метою роботи, було дослідження такого явище, як ціннісне ставлення молодших школярів до праці. Це складне динамічне утворення особистості, що характеризує її внутрішню позицію відносно різних аспектів праці, спрямовується на усвідомлення особистості і суспільної значущості праці та виявляється різним рівнем активності учнів в процесі освітньої діяльності [3].

За результатами формувального експерименту визначено динаміку змін у розподілі типів ставлення до праці учнів молодших класів: кількість учнів експериментальної групи з активно-позитивним типом ставлення збільшилася на 14,3%, з 20,2% (17 учнів) до 34,5% (29 учнів), у контрольній збільшилася на 6,0%, з 19,3% (16 учнів) до 25,3% (21 учень); з позитивним типом ставлення у експериментальній групі збільшилася на 1,2%, з 14,3% до 15,5% (1 учень), у контрольній не змінилася 16,8% (14 учнів); з нейтральним типом ставлення у експериментальній групі збільшилася на 9,5%, з 23,8 (20 учнів) до 33,3% (26 учнів), у контрольній збільшилася на 4,8%, з 22,9 (19 учнів) до 27,7% (23 учня); з негативним типом ставлення у експериментальній зменшилося на 3,6%, з 19,1% (16 учнів) до 15,5% (13 учнів), у контрольній зменшилося тільки на 1,2%, з 19,3% (16 учнів) до 18,1% (15 учнів); з активно-негативним типом ставлення у експериментальній

зменшилося на 19,0%, з 21,4% (18 учнів) до 2,4% (2 учня), у контрольній на 9,7% з 21,7% (18 учнів) до 12,0% (10 учнів).

Отримані дані засвідчують позитивні зміни у розподілі типів ціннісного ставлення молодших класів до праці експериментальної групи. На нашу думку, це доводить керованість процесу виховання ціннісного ставлення молодших школярів до праці та свідчить про ефективність впровадження запропонованих експериментальних факторів.

Висновок. Трудове виховання молодших школярів в процесі опанування ними змістом навчальних предметів, формування умінь і навичок практичної діяльності, розвиток здатності застосовувати отримані знання і уміння на практиці відбувалася у експериментальних групах під час здійснення формувального експерименту. З цією метою в освітній процес експериментальних закладів було запропоновано ввести відповідні зміни, які у сукупності виступали як один з аспектів цілісного педагогічного процесу, що реалізувався шляхом розгортання певного змісту, містив шляхи і засоби ефективного досягнення поставлених цілей і було спрямовано на розвиток учнів з урахуванням їх потреб, інтересів, особистих особливостей. Це сприяло формуванню в молодших школярів, комбінації наскрізних знань, умінь та системи цінностей, у межах вікових особливостей, які у динамічному розвитку визначали їхню здатність успішно здійснювати освітню діяльність, заклали основи для побудови ними у майбутньому професійної траєкторії.

Варто зазначити, подальших наукових розвідок потребує проблема забезпечення особистісного, культурного, духовно-морального, професійного самовизначення особистості, яке має ґрунтуватись на ідеях гуманізму. Сам процес виховання вимагає суттєвих змін. На думку І. Беха, в ньому на перший план має виступати оволодіння зростаючою особистістю смислами життя [1].

Література

І. Бех, І. (2018). Особистість на шляху до духовних цінностей. *Монографія*. Київ-Чернівці. «Букрек».

2. Гончаренко, С. (2010). Педагогічні дослідження. *Методологічні поради молодим науковцям*. Київ-Вінниця. «ТОВ фірма «Планер»».

3. Гуцан, Л. (2018). Теоретичне підґрунтя дефініції «ціннісне ставлення до праці» у контексті змісту трудового виховання молодших школярів. *Матеріали звіт. наук.-практ. конф. Ін-ту проблем виховання НАПН України за 2017 рік «Сучасний виховний процес: сутність та інноваційний потенціал» (м. Київ, 18 квітня 2018 р.)*. Івано-Франківськ. «НАІР». 6, 89-96.

4. Малзігон, В., & Волошук, І. (2018). Технології дослідження освітніх проблем. *Посібник*. Київ. Інститут обдарованої дитини НАПН України.

5. Сисюєва, С., & Кристопчук, Т. (2013). *Методологія науково-педагогічних досліджень. Підручник*. Рівне. «Волинські береги».

Нечерда В.Б., м. Київ

ТИПОЛОГІЯ ПІДЛІТКІВ УРАЗЛИВИХ КАТЕГОРІЙ

Авторкою наголошено на доцільності типологізації підлітків уразливих категорій, які знаходяться під впливом різних факторів уразливості. Відзначено, що такі підлітки у закладах загальної середньої освіти обліковуються у соціальних паспортах. В центрі уваги дослідниці створення типології підлітків уразливих категорій за допомогою комплексу методів.

У сучасній психолого-педагогічній науці й освітній практиці проблема виховання підлітків уразливих категорій є однією із найбільш актуальних. Вирішення її потребує спільних зусиль різних соціальних інституцій, партнерської взаємодії наукової і психолого-педагогічної громадськості.

Рефлексія законодавчих джерел і науково-педагогічної літератури, зокрема, наукових поглядів академіка Беха, та івент-аналіз (цільове спостереження) виховної практики дозволили науковцям лабораторії фізичного розвитку та здорового способу життя Інституту проблем виховання НАПН України визначити підлітків уразливих категорій як осіб 11–15 років, які за обтяжливих обставин свого життя швидше від однолітків потерпають від дії негативних факторів оточуючого середовища, що може спричиняти нерозуміння ними значущості соціальних цінностей і правових норм, несформованість навичок асертивності, вмінь конструктивної взаємодії, прагнень брати участь у соціально значущій діяльності.